

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Білика Ростислава Романовича
на тему «Конкурентоспроможність регіонів України
в системі зміцнення їх економічної безпеки»
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність теми дослідження
та її зв'язок з напрямками наукових досліджень

Основною проблемою сьогодення є низький рівень конкурентоспроможності регіонів України, що не дає їм змогу бути активними конкурентами як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Тому надзвичайної актуальності набуває проблема формування стратегій зміцнення конкурентних позицій регіону.

В умовах посилення глобалізаційних та євроінтеграційних викликів актуалізуються традиційні та виникають нові види загроз економічної безпеки. Найбільшу небезпеку для економіки регіонів України становлять світові фінансово-економічні кризи, уповільнення темпів економічного зростання, збільшення масштабів зовнішньої заборгованості, безробіття та зuboжіння населення, вичерпання природних ресурсів, погіршення стану навколишнього середовища тощо. Для подолання цих загроз необхідно застосовувати увесь комплекс інструментів регіональної економічної політики, у тому числі інструментів забезпечення конкурентоспроможності регіонів. Важливого значення в цих процесах набуває і пошук шляхів узгодження процесів децентралізації та зміцнення конкурентоспроможності регіонів. З огляду на це, тема дисертаційного дослідження Білика Ростислава Романовича є актуальною і своєчасною. Досягнення мети дослідження та розв'язання завдань, які поставлені автором у роботі безумовно сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності регіонів України в системі зміцнення їх економічної безпеки.

Підтвердженням актуальності теми є зв'язок дисертаційної роботи Білика Ростислава Романовича з тематикою науково-дослідних робіт кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування Чернівецького національного

університету імені Юрія Федьковича «Інституційний механізм сталого розвитку України в умовах відкритої економіки» (реєстраційний номер 0106U003614) та «Детермінанти конкурентоспроможності соціально-економічних систем» (реєстраційний номер 0111U001287); ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», зокрема: «Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004035) та «Механізм регулювання екологічної безпеки транскордонного регіону в умовах євроінтеграції України (номер державної реєстрації 0113U000107); Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України: «Гармонізація моделі розрахунку рівня тіньової економіки в розрізі видів економічної діяльності відповідно до оновлених міжнародних стандартів у сфері статистики національних рахунків (СНР-2008 та КВЕД-2010)» (державний реєстр номер 0114U004260); Науково-дослідного центру з проблем оподаткування Національного університету державної податкової служби України: «Методологія, організація та інформаційне забезпечення проведення горизонтального моніторингу великих платників податків» (державний реєстраційний номер 0112U000807).

Рівень обґрунтованості та новизни наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні наукові положення, методичні підходи, висновки і практичні рекомендації, що викладені в дисертації, є логічними та послідовними. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на аналізі законодавчих актів Верховної Ради України, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів України, стратегічних, програмних та нормативно-правових документів, міжнародних угод між Україною та ЄС, офіційних даних Державних статистичних відомств України та міжнародних організацій, наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних учених, інформації спеціалізованих сайтів мережі «Інтернет».

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій обумовлений широким діапазоном використаних у дослідженні наукових джерел з проблематики регіонального розвитку, підвищення

конкурентоспроможності та зміцнення економічної безпеки регіонів. У процесі проведення дослідження та опрацювання їх результатів автор використовував сучасні методи дослідження, зокрема: теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу й систематизації; структурно-функціонального та порівняльного аналізу; регресійно-кореляційного аналізу, головних компонент, багатовимірного статистичного аналізу; експертних оцінок; методів стратегічного дослідження (PEST-, SWOT-аналіз); системно-динамічного моделювання.

Основні пропозиції, положення, висновки дисертанта достатньо обґрунтовані і містять елементи наукової новизни. Зокрема, на основі узагальнення існуючих характеристик поняття «конкурентоспроможний регіон», автор пропонує розглядати його як регіон, що ефективно використовує власні ресурси за умов мінімальної фінансово-ресурсної підтримки держави та розширення можливостей залучення коштів донорської та технічної допомоги. Конкурентоспроможний регіон, на думку автора, це такий регіон який займає певну нішу на ринку на умовах найвищих конкурентних позиціях та наявність у ньому точок зростання, які підтримують стабільний розвиток всього регіону (С. 33-34).

Аналіз існуючих стратегічних та програмних документів дав змогу автору визначити додаткові стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності регіону в контексті зміцнення економічної безпеки. Так, на думку автора, визначені стратегічні пріоритети які стосуються таких напрямів: транскордонне співробітництво, транспортна інфраструктура, модернізація окремих галузей промисловості, розвиток АПК, рекреаційно-туристичної сфери, ЖКГ, протипаводкові заходи не дають змогу комплексно охопити всі аспекти економічної безпеки та соціально-економічного розвитку регіону зокрема. Тому, автор пропонує доповнити їх наступними стратегічними пріоритетами: розвиток та посилення конкурентних позицій реального сектору економіки регіону; модернізація системи внутрішнього ринку регіону; зростання інвестиційної активності та нарощення інноваційного потенціалу регіонів; удосконалення інституційних реформ та структурних зрушень у підприємницькому середовищі; поглиблення транскордонного, міжрегіонального та міжгалузевого співробітництва; накопичення і ефективного використання інтелектуального

капіталу (С. 291-309).

Заслуговує на увагу, розроблена автором система інформаційно-аналітичного забезпечення ідентифікації стану і умов економічної безпеки регіону, яка включає в себе: фінансово-економічну, соціальну, зовнішньоекономічну, інноваційно-інвестиційну та організаційно-інституційну компоненти. На основі проведених розрахунків здійснено групування регіонів України за рівнем економічної безпеки та визначено довгострокові орієнтири формування і використання конкурентних переваг регіонів (С. 131-138).

Практичне значення мають вдосконалені автором напрями зміцнення безпеки територіальних громад в умовах реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні. На відміну від існуючих, вони передбачають: інституціалізацію правосуб'єктності територіальних громад; набуття територіальними громадами права власника комунального майна; розробку та імплементацію стандартів і механізмів реалізації економічних прав, обов'язків та відповідальності територіальних громад; посилення персональної відповідальності представників органів влади, а також контролю за використанням, передачею у користування та відчуження комунального майна; запровадження повсюдного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, передусім з боку самих громад; здійснення заходів з удосконалення кадрового забезпечення системи управління розвитком територіальних громад (С. 277-285). Їх виконання дасть змогу знизити істотні загрози безпеки функціонування та розвитку територіальних громад.

Заслуговують на увагу, запропоновані автором, умови формування конкурентних позицій економіки регіонів України на основі доповнення державної регіональної політики 7-ма принципами, зокрема, такими, як: стратегічне планування, інноваційність, інституційне акумулювання фінансово-ресурсного забезпечення, проектний підхід, інтеграція національних та регіональних проектів розвитку, інвентаризації та контролю, міжнародного кооперування. Це дасть змогу узгодити політику підвищення конкурентоспроможності регіонів із базовими параметрами їх економічної безпеки та сприятиме формуванню на їх основі дієвого інструментарію державної регіональної політики та соціально-економічної політики регіонів (С. 238-239).

Практичне значення мають вдосконалені автором методичні підходи до моделювання взаємозв'язків та взаємовпливів домінантних чинників конкурентоспроможності регіонів та економічної безпеки в контексті активізації соціально-економічного розвитку регіонів. На відміну від існуючих вони передбачають комплексне використання економетричного інструментарію оцінювання наявності та щільності зв'язків між визначеними домінантними чинниками, а також можливість визначення найбільш значимих чинників соціально-економічного розвитку регіону (С. 21-224).

Зміст та завершеність дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є логічним та завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні. Структура плану – логічна й гармонійна. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретичні та методологічні засади конкурентоспроможності регіонів України та їх економічної безпеки» автором досліджено різні підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність регіону» та особливості його оцінки. Значну увагу приділено також і визначенню таких категорій, як: конкурентоспроможність окремого регіону, конкурентоспроможність регіону в межах національної економіки, конкурентоспроможність регіону на зовнішніх ринках (С. 17-22, 24-35). Розглянуті умови, що сприяють нарощення конкурентних переваг (С. 22-24), проаналізовано основні стимулюючі та дестимулюючі чинники конкурентоспроможності регіону (С. 35-37). Автором розглянуто сутність та охарактеризовано різні види економічної безпеки (С. 38-40), визначено роль та місце держави в контексті забезпечення економічної безпеки (С. 41-42), досліджено сутність поняття «регіональна безпека» (С. 42-45). Охарактеризовано основні принципи державної регіональної політики України, виокремлено шляхи

забезпечення балансу між інтересами держави та інтересами розвитку її регіонів (С. 47-49).

Основну увагу в дослідженні приділено визначенню ролі та місця економічних інтересів регіонів у системі забезпечення їх конкурентоспроможності та економічної безпеки (С. 50-53). Зокрема, автором запропоновано систему управління економічною безпекою регіону в ієрархії системи економічної безпеки держави (С. 53). Проаналізовано динаміку рівня соціально-економічної безпеки в розрізі регіонів України (С. 55). Визначено критерії оцінювання конкурентоспроможності регіонів, згідно з якими відбувається вимірювання безпеки (С. 55-57). Значна увага приділяється дослідженню ключових внутрішніх загроз економічній безпеці регіону (С. 60-61). Досліджено особливості впливу економічної безпеки регіону на розвиток національної економіки, роль держави в забезпеченні безпеки на регіональному рівні та запропоновано шляхи узгодження завдань державної та регіональної політики в системі забезпечення економічної безпеки (С. 62-63). Всебічно проаналізовано європейський досвід зміцнення конкурентоспроможності та економічної безпеки субнаціональних утворень; особливості фінансового забезпечення структурних реформ ЄС, які спрямовані на зміцнення регіональної безпеки; основні засади формування політики структурної допомоги в ЄС; основні структурні інструменти реалізації європейської регіональної політики (С. 65-85).

Другий розділ роботи «Структурна характеристика розвитку регіонів в системі зміцнення їх економічної безпеки» присвячено дослідженню особливостей структурних процесів в регіонах України. Зокрема, автором ґрунтовно проаналізовано тенденції соціально-економічного розвитку регіонів України, визначено основні деструктивні чинники, що гальмують даний процес, а також проаналізовано проблеми внутрішнього розвитку територій (С. 90-106).

Автором всебічно оцінено масштаби диспропорційності розвитку регіонів України за різними соціально-економічними показниками та визначено їх вплив на основні параметри економічної безпеки (С. 107-112). Детальний аналіз диспропорційності соціально-економічного розвитку регіонів України дав змогу автору виокремити та ґрунтовно проаналізувати причини, що її зумовлюють (С. 112-125). Значна увага в роботі приділяється: дослідженню сутності

«конкурентних переваг регіону», аналізу зовнішніх та внутрішніх чинників формування конкурентних переваг регіону, класифікації конкурентних переваг регіону, визначенню впливу конкурентних переваг на економічну безпеку України (С. 125-131). Здійснено DEA-аналіз фінансово-економічної, соціальної, зовнішньоекономічної, інвестиційно-інвестиційної та організаційно-інституційної компонент конкурентоспроможності регіонів України, який дав змогу автору виявити значну диференціацію соціально-економічного розвитку регіонів України та визначити основні конкурентні переваги регіонів. Графічно представлено результати DEA-аналізу використання конкурентних переваг регіонів України у 2015 р. Дані розрахунки дали змогу автору здійснити ранжування регіонів-конкурентів за показниками соціально-економічного розвитку (С. 131-139). Даний аналіз ліг в основу розробленого автором механізму послідовного впливу конкурентних переваг регіону на економічну безпеку України, який базується на формуванні ефективних заходів підвищення конкурентоспроможності регіону в аспекті забезпечення економічної безпеки держави (С.139-141).

Третій розділ «Оцінювання економічної безпеки регіону в контексті підвищення його конкурентоспроможності» присвячений комплексній оцінці економічної безпеки регіонів України. Заслуговує на увагу, запропонований автором, алгоритм оцінювання рівня економічної безпеки регіону і її взаємозв'язку із його конкурентоспроможністю (С. 147-148). Здійснено класифікацію загроз економічній безпеці регіону за фінансово-економічною, соціальною, зовнішньоекономічною, інноваційно-інвестиційною та організаційно-інституційною компонентами (С. 148-149). На основі визначеної системи показників автором здійснено оцінювання економічної безпеки регіону, визначено граничні значення показників для визначення рівня економічної безпеки регіонів та згідно проведених розрахунків наведено бальні оцінки рівня економічної безпеки регіонів України. Проведений аналіз економічної безпеки регіонів за основними параметрами їх соціально-економічного розвитку дала змогу автору об'єднати регіони за рівнем економічної безпеки в 4-ри групи: з відносно високим рівнем економічної безпеки, нормальним рівнем економічної безпеки, передкризовим рівнем безпеки та критичним рівнем економічної безпеки (С. 150-161).

Проведено ґрунтовний аналіз фінансової складової забезпечення безпечного розвитку економіки регіону; визначено та проаналізовано вплив чинників на інвестиційну безпеку регіону; здійснено групування сфер надходжень прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій у Чернівецькій області за рівнями загроз безпечного розвитку економіки регіону. Аналіз фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку дав змогу автору визначити сильні й слабкі сторони інвестиційної діяльності в регіонах України та визначити шляхи реформування системи фінансового забезпечення розвитку регіону (С.162-187).

Значна увага в роботі приділена також і комплексному оцінюванню економічної безпеки Чернівецької області та аналізу зовнішньоекономічної складової забезпечення економічної безпеки регіону. Зокрема, проаналізовано особливості зовнішньоекономічної діяльності Чернівецької області, здійснено групування сфер зовнішньоекономічної діяльності Чернівецької області за рівнями загроз економічній безпеці регіону (С. 187-197). Досліджено різні методології інтегрального оцінювання рівня безпеки, зазначено їх переваги та недоліки (С. 199-202). Запропоновано перелік складників та індикаторів економічної безпеки регіону (С. 202-205). Застосовуючи інтегральну згортку першого рівня для складових інвестиційної та зовнішньоекономічної безпеки, отримано динаміку інтегральних індексів та інтегральних порогових значень складових економічної безпеки Чернівецької області; вагові коефіцієнти складових та індикаторів інтегрального індексу економічної безпеки (С. 206-210). Всебічно проаналізовано взаємозв'язок конкурентоспроможності регіону та економічної безпеки держави в розрізі визначених автором компонент економічної безпеки регіонів та їх конкурентних переваг з використанням інструментарію макроекономічного моделювання – пакет Eviews. Наведено результати тестів ADF та PP на стаціонарність показників конкурентоспроможності Чернівецької області та економічної безпеки України, економетричного оцінювання взаємозв'язків конкурентоспроможності Чернівецької області та економічної безпеки України (С. 211-225).

Четвертий розділ «Формування політики забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки регіонів України» присвячений дослідженню принципів та інструментарію забезпечення економічної безпеки

регіонів. Зокрема, запропоновано нову парадигму розробки та впровадження державної регіональної політики (С. 229-230). Виокремлено недоліки Державної стратегії регіонального розвитку (ДСРР) на період до 2015 року та ДСРР до 2020 року, визначено причини недієвості традиційних інструментів та механізмів стимулювання регіонального розвитку та запропоновано інноваційні ключові стратегічні пріоритети регіонального розвитку та базові умови, що формуватимуть дієдатне інституційне підґрунтя для впровадження ефективної державної регіональної політики в Україні (С. 230-233). Досліджено інституційно-правове підґрунтя політики підвищення конкурентоспроможності та економічної безпеки регіонів, досліджено особливості інституційних реформ (С. 233-235). Проаналізовано проблеми та виклики сучасної державної регіональної політики, запропоновано заходи її удосконалення та етапи ефективного реформування політики регіонального розвитку (С. 235-238), Визначено сім ключових принципів державної регіональної політики забезпечення економічної безпеки як системної умови формування конкурентних позицій економіки регіонів України (С. 238-239). Запропоновано 5-ть пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності регіонів в системі зміцнення їх економічної безпеки (С. 239-241). У відповідності до цих 5-ти стратегічних напрямів автор пропонує регіональним органам влади залучати та використовувати відповідний інструментарій з визначеними його базовими елементами (С. 239). Визначено ключові завдання політики забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності (С. 244-246). Виокремлено загрози економічній безпеці розвитку регіону, наведено особливості взаємодії регіонів і держави в системі формування політики зміцнення економічної безпеки і формування факторних конкурентних переваг (С. 248-250). Проаналізовано правове підґрунтя політики забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності регіонів України та принципи формування інституційно-правового підґрунтя політики зміцнення конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки регіонів (С. 251-257). Визначено роль та місце місцевої влади у зміцненні економічної безпеки, формуванні та реалізації факторних конкурентних переваг економіки регіону. Доведено, що важливою передумовою формування конкурентних переваг регіонів та ефективного використання їх ресурсів є децентралізація управління та

делегування достатнього обсягу повноважень і можливостей підкріплених фінансовими ресурсами. Всебічно оцінено основні завдання децентралізації влади. Значну увагу акцентовано на особливостях фінансової децентралізації та її дієвості (С. 257-271). Запропоновано шляхи удосконалення інституціонально-правового забезпечення політики регіонального розвитку (С. 271-272). Проаналізовано основні критерії забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки в умовах децентралізації управління; запропоновано напрями удосконалення державної регіональної політики в Україні; виокремлено основні загрози безпеки територіальних громад; здійснено аналіз негативних чинників впливу на систему забезпечення захисту інтересів територіальних громад (С. 273-279). Запропоновано комплекс заходів реалізації ефективної регіональної політики підвищення конкурентоспроможності економіки та зміцнення економічної безпеки територіальних громад, а також наведено індикатори конкурентоспроможності та економічної безпеки регіону і територіальних громад (С.280-283). Визначено першочергові завдання державної регіональної політики з метою посилення безпеки територіальних громад (С. 284-287).

У п'ятому розділі «Шляхи підвищення конкурентоспроможності регіону в контексті зміцнення їх економічної безпеки» основну увагу приділено визначенню стратегічних пріоритетів зміцнення конкурентоспроможності регіонів у системі зміцнення їх економічної безпеки. Зокрема, визначено вектори та стратегічні напрями зміцнення конкурентоспроможності економіки, які узгоджені з пріоритетами економічної безпеки регіону (С. 291-295). Визначено проблеми, інструменти та очікувані результати політики зміцнення конкурентоспроможності суб'єктів реального сектору економіки Чернівецької області та забезпечення її економічної безпеки (С. 296-299). Запропоновано шляхи модернізації системи внутрішнього ринку у взаємозв'язку з розвитком реального сектору економіки (С. 300-301), напрями активізації інвестиційно-інноваційного розвитку суб'єктів базових галузей економіки Чернівецької області в контексті зміцнення конкурентоспроможності економіки регіону (С. 302-303); удосконалення інституціонального базису інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва регіону (С. 303-304). Визначено напрями, засоби та очікувані результати реалізації конкурентних переваг Чернівецької області в процесі

розвитку і поглиблення програм співробітництва (С. 306-307). Запропоновано заходи накопичення інтелектуально-кадрового потенціалу конкурентоспроможності економіки та покращення соціального розвитку, а також напрями синхронізації соціальної політики із цілями забезпечення конкурентоспроможності регіону (С. 308-314). Проаналізовано основні компоненти соціального розвитку та конкурентоспроможності (С. 314-322). Узагальнено передумови та чинники реалізації соціальної політики в контексті реалізації головних цілей регіональної політики зміцнення конкурентоспроможності та формування соціально-економічних передумов подальшого розвитку регіону (С. 322-324). Визначено ключові напрями та чинники соціальної політики в цілях зміцнення конкурентоспроможності економіки регіону (С. 325-328). Проаналізовано інституційні документи забезпечення децентралізації влади в Україні (С. 331-334). Запропоновано напрями узгодження процесу децентралізації та зміцнення конкурентоспроможності регіону (С. 335). Виокремлено ризики, можливості та альтернативи реалізації економічного потенціалу і конкурентоспроможності регіону в процесі децентралізації (С. 339- 341). Розроблено механізми підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки регіону у процесі децентралізації (С.350-352). Обґрунтовано роль стратегічного планування щодо реагування на виклики та загрози економічної безпеки на регіональному рівні; визначено ієрархічну структуру стратегічних планових документів регіонального розвитку, конкурентоспроможності та безпеки; здійснено характеристику стратегічних планових документів управління соціально-економічним розвитком на центральному і регіональному рівнях в Україні; наведено послідовність забезпечення конкурентоспроможності, економічної безпеки та соціально-економічного розвитку регіону (С. 352- 369).

Теоретична значущість та практична цінність результатів дослідження

Висока ступінь достовірності теоретичних положень, висновків, рекомендацій сформульованих у дисертації є результатом глибокого та всебічного аналізу фундаментальних праць українських і зарубіжних вчених з проблематики

підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх економічної безпеки.

Теоретична значущість дисертаційної роботи полягає в розробці теоретико-методологічних засад дослідження конкурентоспроможності регіону та їх економічної безпеки та структурній характеристиці розвитку регіонів в системі зміцнення їх економічної безпеки.

Практична цінність отриманих у дисертаційній роботі результатів документально підтверджена довідками про впровадження у діяльність Комітету Верховної Ради України з питань податкової і митної політики (довідка № 56/17 від 06.04.2017 р.); Міністерства фінансів України при підготовці аналітичних матеріалів та стратегічних документів з удосконалення механізму зміцнення фінансової безпеки держави (довідка № 05000-08/170 від 17.03.2017 р.); Державної служби фінансового моніторингу України при підготовці науково-практичного коментаря до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (довідка № 4069/ 0320-05 від 25.09.2015 р.); Департаменту економічного розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка № 01/ 296 від 17.03.2017 р.) при розробці Програми економічного та соціального розвитку Чернівецької області на 2017 рік; Фінансового управління Чернівецької міської ради при розробці бюджету м. Чернівців на 2017 рік (довідка від 19.12.2016 р. № 596); Українського фонду підтримки підприємництва (довідка №Ф-2 17-03/ 02-1 від 2 березня 2017 р.) при розробці пропозицій Фонду до Основних заходів Програми розвитку малого і середнього підприємництва у Чернівецькій області на 2017-2018 рр.; Регіонального фонду підтримки підприємництва по Івано-Франківській області (довідка № 07/03/17 від 10.03.2017р.) при розробці пропозицій до заходів Регіональної цільової програми розвитку малого та середнього підприємництва в Івано-Франківській області на 2017-2018 роки та Програми соціально-економічного та культурного розвитку Івано-Франківської області на 2017 рік.

Результати дослідження використані також при підготовці аналітичної доповіді до щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році» (довідка № 293/590 від 13.06.2015 р.).

Низку науково-методичних напрацювань автора було впроваджено в навчальний процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича при підготовці науково-методичного забезпечення та викладанні навчальних дисциплін «Економічна теорія», «Економічна безпека», «Основи підприємництва», «Ринок нерухомості», "Підприємництво та бізнес-культура", "Економічна безпека" (довідка № 1/10 від 06.02. 2017 р.).

Зауваження та дискусійні положення

Не знижуючи в цілому позитивної оцінки дисертаційної роботи, варто звернути увагу на дискусійні положення та зауваження:

1. При визначенні економічного змісту поняття «економічна безпека регіону» не зовсім коректним є висловлювання автора, що це «...комплексна структура, яка характеризує...». Вважаємо, що економічна безпека – це «...стан, який характеризується...». Поруч із цим, у зміст поняття економічної безпеки регіону автор закладає такі види потенціалу як експортний, інноваційний, інтелектуальний та трудовий, проте, у подальших аналітичних дослідженнях акцентує увагу на фінансово-економічній, соціальній, зовнішньоекономічній, інноваційно-інвестиційній та організаційно-інституційній компонентах (рис.3.1. п.3.1).

2. У табл.3.1 (п.3.1) автором пропонується система показників оцінювання економічної безпеки регіону, де автор наводить порогові значення або зміну показників, які характеризують загрози по кожній із компонент (фінансово-економічна, соціальна, зовнішньоекономічна інноваційно-інвестиційна та організаційно-інституційна). Варто було б в якості порогових значень показників використовувати не зміну показників у динаміці, яку пропонує автор, а максимальне значення показника в рейтингу усіх регіонів держави, до досягнення якого повинна прагнути кожна територіально-адміністративна одиниця. Водночас, слід було б розширити перелік показників, які характеризують кожен із компонент економічної безпеки регіону. Так, для прикладу, для оцінки інноваційно-інвестиційної компоненти економічної безпеки регіону автор використовує лише два показники: індекси капітальних інвестицій та частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції. Варто було б врахувати такі показники як кількість інноваційно

активних підприємств, рівень комерціалізації винаходів, обсяг витрат на наукові та науково-технічні роботи тощо.

3. Автором при розрахунку рівнів економічної безпеки використано метод бальної оцінки за обраними компонентами, проте не зовсім чітко зрозуміло яким чином розраховувались бали для визначення інтегральної оцінки (сумарного рейтингу показників) економічної безпеки регіону (табл.3.7), які стали базою для градації рівнів безпеки (I клас безпеки, II клас безпеки, III клас безпеки, IV клас безпеки). Не конкретизовано, хто являвся експертом (чи експертами) при встановленні таких балів, яка методика нарахування балів. З іншої сторони, за кожною з компонент обирався один показник, який на думку автора, найбільш повно віддзеркалює стан безпеки в заданому напрямі. На нашу думку, не достатньо обґрунтовано вибір таких показників із декількох альтернативних. При виборі таких показників, варто було б, наприклад, скористатися методом кореляції, використання якого дозволило б відобразити найбільш істотний зв'язок показника із результатуючою ознакою, що підтвердило б значимість і вагомість показника у забезпечення економічної безпеки регіону.

4. Дослідження автора щодо оцінки конкурентних переваг регіонів держави (п.2.3) доцільно було б доповнити критичним аналізом існуючих методик до оцінки конкурентоспроможності регіону із подальшою розробкою авторського методичного підходу до дослідження таких процесів. Це б дозволило провести інтегральну оцінку конкурентоспроможності регіону за виділеними компонентами.

5. Пропозиції автора стосовно формування політики забезпечення конкурентоспроможності регіону та його економічної безпеки доцільно було б доповнити в розрізі регіонів держави. Так, зважаючи на наявні конкурентні переваги та рівні економічної безпеки, для кожної територіальної одиниці варто було б розробити регулюючий інструментарій стимулювання регіонального розвитку. Водночас, у п.4.1 недостатньо уваги приділено питанням щодо інструментарію забезпечення економічної безпеки як системної умови формування конкурентних позицій економіки регіонів. Слід було б більш детально описати застосування гібридних інструментів та механізмів стимулювання регіонального розвитку (у т.ч. задіяння потенціалу державно-приватного партнерства, створення регіональних кластерів, задіяння переваг міжрегіонального, транскордонного співробітництва, розвитку Єврорегіонів), про що автор згадує пізніше.

6. У п.5.3 автором запропоновано механізми підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки регіону у процесі децентралізації. Задля візуалізації запропонованих механізмів слід було б схематично відобразити комплексний механізм із вказанням конкретних методів, важелів, інструментів, принципів, систем забезпечення процесів конкурентоспроможності та економічної безпеки регіону в розрізі інституційної, організаційної та економічної складових, як пропонує автор.

Однак, наведені дискусійні положення та зауваження на дисертаційну роботу Білика Р.Р. не впливають суттєво на її загальну позитивну оцінку.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях і авторефераті

Автором опубліковано 62 публікації (загальний обсяг яких становить 55,3 друк. арк.), в тому числі: 2 монографії (одна одноосібна, загальним обсягом 20,5 д.а.), 34 статті у наукових фахових виданнях (загальним обсягом 17,2 д.а.), з яких 17 – у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, чотири – у періодичних виданнях інших держав, одна публікація в інших виданнях та 25 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Положення дисертації доповідались на 26 Міжнародних і Всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях та круглих столах. Автореферат за своїм змістом повністю відповідає основним положенням та висновкам дисертаційної роботи, відображає його структуру та логіку викладення матеріалу.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Білика Ростислава Романовича на тему «Конкурентоспроможність регіонів України в системі зміцнення їх економічної безпеки» є самостійним завершеним науковим дослідженням виконаним на актуальній темі, яка характеризується науковою новизною одержаних результатів і висновків, має теоретичне та практичне значення.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних опублікованих праць дозволяє зробити висновок про те, що визначені здобувачем завдання дослідження вирішені.

Оцінюючи отримані автором наукові результати, що містяться в дисертаційній роботі, можна стверджувати, що дисертація на тему «Конкурентоспроможність регіонів України в системі зміцнення їх економічної безпеки» і автореферат за своїм змістом, теоретичним обґрунтуванням, новизною наукових результатів, ступенем впровадження в практику відповідають вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24 липня 2013р. № 567 із змінами і доповненнями згідно з Постановами КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р.

Вважаю, що автор дисертації Білик Ростислав Романович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та
біржової діяльності Луцького НТУ

Ковальська Л.Л.

